

RENÉ SWARTENBROEKX

Wanneer de namen vervagen

Vooraf

De hoofdpersoon van dit boek is een fictief personage dat zijn hele leven de realiteit van de oorlog herbeleeft en daarvoor lijdt. In hem zijn mijn eigen herinneringen en ervaringen verwerkt. Bovendien denk ik in het boek aan een aantal vrienden wier geheugen vervaagde tot hun brein alleen nog nevel was. Het verhaal is dus een mix van waarheid en fictie.

René Swartenbroekx

Anno 2023

Het wordt de hoogste tijd dat ik het vertel. Ik ben 87 en tot voor kort had ik een geheugen als een paard, of als een olifant. Het schijnt dat olifanten ongelooflijk lang kunnen onthouden waar hun leider is neergeschoten door stropers, en die plek blijven vermijden. Ik kon een gedicht of een fragment uit een boek probleemloos memoriseren. Maar ongeveer een maand geleden had ik een black-out. Ik reed naar Sint-Truiden, ik heb er familie, maar ik maakte een ommetje door de boomgaarden van Haspengouw. De kersbomen stonden in bloei. In gedachten maakte ik een haiku:

Bloesems als vlinders
Fladderen naar beneden.
De kers op de taart.

Ik liet me meevoeren als een wolk in de overweldigende natuur. Daar mocht ik deel van uitmaken. Het landschap was van mij. Van mij alleen. Mijn wereld kon nooit meer stuk. Maar in de zalige roes van eeuwig leven gebeurde er iets vreemds. De bloesems vervaagden tot een nevel waar de zon doorheen priemde. Het leek wel een vroege ochtend uit mijn jeugd met flarden mist boven de beemden. Een ge-

voel van onrust overviel me. Waar was ik? Waarom reed ik over die smalle, glooiende weg door onbekend terrein? Ik had de wagen helemaal onder controle, maar waar reed ik naartoe? Of was dit misschien het witte licht dat mensen die een bijna- doodervaring hebben gehad beschrijven? Het duurde maar even, misschien tien seconden van wanhoop, en toen wist ik het weer: Sint-Truiden! Ik haastte me naar de hoofdweg, zag de wegwijzer en trapte het gaspedaal in zonder nog acht te slaan op mijn omgeving. Maar ik voelde mij een beetje als de tuinman die vluchtte naar Isfahan uit angst voor de dood. De hallucinatie was voorbij, ik was weer helemaal in orde en ik beschouwde het hele gebeuren als een droombeeld, als een kronkeling van mijn levendige fantasie, als een fait divers waaraan je 's avonds in je bed nog even kon terugdenken zoals aan een droom.

‘Gebeurt mij ook’, zei mijn vriend Pierre Devolder. ‘Dat is normaal. En namen... je hoeft het mij niet te vertellen.’

Vroeger waren wij lid van dezelfde schietclub in Genk. Tot hij zijn linkerhand verloor toen hij met een kettingzaag zijn eikenboom probeerde te snoeien. Nu heeft hij een kunsthand met een vleeskleurige handschoen eroverheen. Zijn lidmaatschap van de schietclub schoot erbij in. Ik bleef! Nu speel ik regelmatig een partijtje schaak met hem. Ondanks zijn geruststelling besepte ik dat er soms kortsluiting was in mijn hersenen. Mariette had het ook al opgemerkt. ‘Ik weet dat je overmorgen niet thuis bent, Jean, dat heb je me al gezegd, en ik weet waar de sleutel ligt, maak je maar geen zorgen.’

Mariette is mijn poetsvrouw en komt tweemaal per week het huis schoonmaken. Ze is een klein, mollig dametje met appelwangen en ze mankt een beetje als gevolg van een fiets-

ongeval dat ze als tiener heeft gehad. Haar man is in de revalidatiekliniek te Lanaken, puffend en naar adem happend, overleden aan silicose; hij had in de koolmijn van Waterschei in de steengang gewerkt, en dat is precies de plek waar de scherpe gemene puntige stofdeeltjes het leven uit je lichaam prikken.

Toen mijn vrouw stierf, had Mariette tegen mij gezegd: 'Ik laat u niet in de steek, meneer Jean' (toen zei ze nog 'meneer') 'en ik zal blijven schoonmaken zolang u maar wilt.' Natuurlijk wilde ik dat ze bleef; zij was intussen zowat familie geworden en was getuige geweest van wat er in ons gezin was gebeurd, zoals de dood van H el ene en ook alles over Anita: alles wat uitgesproken werd, maar ook alles wat bewaard bleef in een donker putteke van mijn hart, alles wat onzichtbaar is en toch intens deel uitmaakt van mijn leven. Over dat deel wil ik vertellen. Ik weet dat veel oude mensen een boek willen schrijven. Misschien voelen ze het einde naderen en willen ze iets nalaten, zodat ze niet helemaal sterven en hun gedachten en gevoelens eeuwig blijven leven. Ik heb het honderd keer gehoord van mijn leeftijdsgenoten: 'Ik ga een boek schrijven.' Meestal is dat er nooit van gekomen. Je zou een luchtkasteel kunnen vullen met ongeschreven boeken. Bij sommigen lukt het dan toch, maar meestal is hun oeuvre beperkt tot een tiental A4'tjes, die ze fotokopiëren en vervolgens uitdelen aan hun kinderen en goede vrienden. Die exemplaren beginnen hun bestaan op de salontafel, belanden vervolgens in de lade van het dressoir, krijgen na een grote poetsbeurt een plekje op zolder, en eindigen in een container als het huis wordt leeggemaakt. (Maar dat is ook vaak de weg die een  cht boek volgt.) Ik ben dus op de hoogte van de levensloop van een boek, en toch

wil ik schrijven, zodat mijn vrienden, die ik jaren niet meer heb gezien, nooit meer vragen: 'Jean, jij hebt toch een dochter, hè. Anita toch? Wat is er van haar geworden?'

Mijn excuses dat ik moet teruggrijpen naar een ver verleden opdat jullie het zullen begrijpen.

© 2025 Manteau / Standaard Uitgeverij nv,
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen
en René Swartenbroekx

Vertegenwoordiging in Nederland:
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Eerste druk maart 2025

Omslagontwerp: Armée de Verre Bookdesign
Opmaak binnenwerk: Ready2Print
Auteursfoto: Thomas Sweertvaegher

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 223 4172 8
D/2025/0034/028
NUR 300